

Vargen är ingen hund även om de

Den tragiska händelsen i Kolmårdens djurpark i somras leder till frågor om vargars beteende o Några av frågorna kan belysas här med kunskaper om människouppfödda och vildlevande var

Den 17 juni i år hittades en kvinnlig vargskötare död i ett av varghägnen i Kolmårdens djurpark. I massmedia spekulerades mycket över vad som hänt och hur det kunde hända. Men ännu i skrivande stund har inte något svar på dessa frågor blivit känt. Gun Svedman som studerat vargbeteende på nära håll, förklarar betydelsefulla skillnader mellan vildlevande och djurparkers vargflockar.

Efter kontakt med Kolmårdens djurpark meddelas att man ännu inte kan uttala sig om händelsen då djurskötaren dog. Man inväntar svar från den polisutredning som tillsattes vid olyckan och som fortfarande pågår. Direkt efter den tragiska händelsen upphörde djurparken med att låta besökare komma in till vargarna.

I hägnet i Kolmården fanns åtta hanvargar som fötts upp som små med nappflaska av skötaren. Vargarna var vana vid att regelbundet ta emot besök inne i hägnet av grupper av människor som ville uppleva närtkontakt med vargarna.

Jag har förstås inte heller någon förklaring till det inträffade, men jag har erfarenheter från mina studier av vargbeteende för många år sedan då jag tillbringade en tid i Tyskland hos vargforskaren Erik Zimen och hans fyra vargar. Där fick jag umgås med en vargflock och ta del av Eriks kunskaper och erfaren-

heter från mångårig forskning om vargars beteende.

Jag kan beskriva några skillnader mellan vilda vargar ute i naturen och närtkontakten med tama vargar i fångenskap.

Precis som med Kolmårdenvargarna hade Erik Zimen själv fött upp sin valpkull som bestod av fyra syskon, en hona och tre hanner. Vargarna befann sig huvudsakligen i ett hägn men vi gjorde dagliga utflykter och vandrade i de vidsträckta och obebodda skogarna i Bayerischer Wald med vargarna lösa. Erik var deras naturliga ledare men även jag blev accepterad som flockmedlem. Flocken höll hela tiden ihop under vandringen och följde Erik.

VARGFLOCKEN ÄR NORMALT EN FAMILJEGRUPP

I naturen är en vargflock en familjegrupp. Den består av hane och hona och deras valpar. Vargparet håller troget ihop och tar väl hand om sina valpar. Ungarna stannar i familjegruppen sitt första och ibland sitt andra år. Vid cirka två års ålder när vargen blivit könsmogen lämnar den oftast familjegruppen och ger sig iväg för att söka en partner och ett eget revir.

Vargflocken i Kolmården var ingen naturlig familjegrupp utan en sammansättning av åtta vargar, alla av hankön, som hunnit bli tre år.

"TAMA" VARGAR ÄR INGA HUNDAR

Vilda vargar i Sverige är som regel skygga för människor. Socialiserade vargar har däremot blivit vanda vid människor. Men även de har kvar sin försiktighet och reagerar starkt på oväntade händelser, ljud eller nya föremål.

Vargar liksom hundar är medfött mycket

skickliga på att tyda varandras signaler och även våra. Men eftersom vi människor ser annorlunda ut med vår upprätta gång, orörliga öron, brist på svans m.m, kan den artöverskridande kommunikationen aldrig bli fullständig från något håll.

När vargungar föds upp av människor kommer de att känna tillhörighet till såväl människor som vargar. Men de blir inga hundar! Skillnaden är att våra tamhundar har avlats i tusentals år för t.ex. tamhet, barnslighet eller andra egenskaper som vi tycker är användbara.

Våra djurparksvargar är genetiskt sett fortfarande vilda vargar även om vi förflyttat dem inomhus eller i hägn. Och de kan komma att bete sig helt annorlunda i olika situationer än våra tamhundar.

DOMINANSFÖRHÅLLANDEN KAN SKIFTA

I en naturlig vargfamilj kan "smågnabb" pågå mellan individerna, men tack vare vargarnas tydliga teckenspråk som bland annat signalerar dominans eller underkastelse, undviks vanligen allvarligt bråk.

I en valpkull kan styrkeförhållanden förändras. Den svagare kan i det vilda fly och söka sig ett nytt revir någon annanstans. I en inhägnad är det inte möjligt.

Hos Erik Zimen började ledarvargen, sedan han blivit fullvuxen och könsmogen, att hota och göra utfall mot Erik som tidigare varit flockens naturliga ledare. Efter detta gick Erik aldrig in i hägnet utan något tillhygge, som till exempel en käpp eller kvast, för att kunna värja sig om ledarvargen skulle hota honom.

På Eriks inrådan gick jag aldrig in i hägnet, utan jag anslöt till gruppen utanför reviret när vi skulle ut på promenad.

Vargpromenad i människosällskap på skogsväg i Bayerischer Wald.

Foto: gåva av Erik Zimen

24

Varg hälsar på en besökare i Kolmårdens djurpark.

Foto: Gun Svedman

n är "tam"

och farlighet för människor.
gar.

Under de år jag hade kontakt med Erik Zimen och hans vargflock ändrades dominansförhållandena bland hanvargarna tre gånger. Alla tre hannarna i den ursprungliga gruppen hann vara ledande under sin gemensamma levnad i samma hägn. När några nya yngre individer hade placerats i samma hägn blev en av de nya honorna ledarhona medan den ursprungliga honan angreps så svårt att hon måste tas bort ur hägnet för att inte skadas eller dödas.

Vid en allvarlig strid om styrkeförhållanden men också vid bagatellartade händelser som bråk om mat eller annat, kan även en "mobbningsituation" lätt uppkomma, då en varg först angriper en annan och flera individer därefter ger sig in i bråket.

BEVAKAR SITT REVIR ÄVEN I HÄGN

Det vargpar som etablerar sig i ett revir bevakar det noga mot inkräktare av samma art. Ett revir med tillgång på mat och skydd är vargarnas "livförsäkring".

Jämför hur kaxigt hundar vaktar den egna tomt. Att som utomstående bara stiga in på hundens tomt eller i den socialiserade vargens eget revir kan vara riskfyllt, eftersom "revirägaren" kan känna sig hotad eller vill försvara reviret. (Av den anledningen gick jag aldrig in i vargreviret i Bayerischer Wald utan valde på Eriks inrådan att träffa flocken på neutral mark.)

Obs! Detta gäller inte ute i naturen när människor går in i vilda vargars revir. De vilda vargarna ser inte oss som inkräktande vargar.

Vargar är djur som har ett stort rörelsebehov. Vilda vargar söker upp, förföljer och jagar sina bytesdjur. De kan vandra många mil per dag. De jagar och leker med varandra. Vargar i hägn kan aldrig få utlopp för sitt stora rörelsebehov, sin jaktlust och sitt behov av att utforska omgivningen. Precis som våra hundar, blir de rastlösa och utvecklar olika udda beteenden om de inte får möjlighet att utöva sina naturliga beteenden.

GUN SVEDMAN

Extremt sällsynt att människor angripits av vilda vargar

Att vilda vargar oprovocerat angriper människor är något extremt ovanligt. Särskilt om man beaktar hur många vargar det finns och hur spridda de är. De gånger det trots allt har inträffat brukar orsaken hänföras till någon av följande tre situationer:

1. Rabies. Huvuddelen av angreppen på människor har utförts av rabiesmittade vargar. Rabies har inte på mycket länge funnits i Sverige.

2. Miljöer med liten eller ingen tillgång på naturliga bytesdjur. Detta var vad som orsakade det stora antalet vargangrepp i Indien på 1990-talet. I Sverige kan vi svårigen tänka oss en sådan situation.

3. Tillvänjning. Vargen mister sin rädsla för människor t.ex. genom att den antingen aktivt förses med föda eller vänjs att uppsöka t.ex. soptippar i människors närhet. Detta är den situation vi måste vara observanta på i Sverige.

I Sverige brukar det ofta refereras till den s.k. Gysingevargen som 1820-1821 dödade nio barn och en 19-årig kvinna. Det är viktigt att komma ihåg att denna varg hade fångats som valp och hållits i fångenskap ett flertal år innan den i december 1820 kom lös. Den hade alltså inte lärt sig jaga och hade tappat sin naturliga rädsla för människor. För övrigt får man gå tillbaka till början av 1700-talet för att i kyrkböcker hitta uppgifter om vargdödade människor (3-4 st). Mot bakgrund av vad vi idag vet om vargen och i beaktande av mina erfarenheter av att studera kyrkböcker skulle jag dock inte oreserverat godta dessa uppgifter.

I Nordamerika med idag 50-100 000 vargar känner man bara till två fall då en människa dödat av varg.

BJÖRN LJUNGGREN

Välutbildad jakthund klarar sig bra i vargrevir

Vad leder till att hund möter varg? Vad händer om de möts? Tobias Gustavsson, jägare med hund i vargrevir delade med sig av sina erfarenheter vid Naturskyddsföreningen i Värmlands rovdjursseminarium i Karlstad tidigare i år.

Tobias Gustavsson.

Foto: Lorina Stenwall

Tobias Gustavsson är hundtränare med lång erfarenhet av att utbilda bland annat sök-, räddnings- och natkotikahundar. Sedan 2010 medverkar han i en studie rörande arbetande hundar, ett samarbetsprojekt mellan SLU och Köpenhamns Universitet.

Tobias betonar att det är högst personligt för varje jägare och hundägare vilket val man gör. Statistiskt sett angrips en hund per 9 000 jakt dagar eller per 5 000 jakt dagar i ett revir med en familjegrupp. Ungefär 10-50 hundar angrips allvarligt av varg varje år i Sverige, 2011 var siffran 41 stycken, 2010 anreps 21 stycken. 80 procent av angreppen inträffar under jakt. Som ett räkneexempel kan man ta ett revir med 1-2 vargar där 150 jägare jagar med hundar i snitt 20 dagar per år och jägare. Risken är då ett vargangrepp per tre år och finns det en vargfamilj bedöms risken till ett vargangrepp på en hund vartannat år.

VAD HÄNDER DÅ om varg och hund möts? Med stor sannolikhet sker många odramatiska möten där båda parter noterar varandra men sedan fortsätter med sitt. Ibland söker hunden upp vargen, ibland tvärtom och det händer att de möts när de jagar samma byte. Ofta är det en ren slump.

Men en direkt konfrontation utfaller sällan till hundens fördel. Över hälften av de hundar som vargdödas blir uppätta. Men hund är inget prioriterat byte för vargen. Däremot löper en aggressiv hund som uppvisar ett hotbeteende, eller en rädd hund som flyr, större risk för angrepp. Detsamma gäller en mycket social hund som gärna går fram och hälsar på andra hundar. Hundar betraktar vargar som hundar, och vargar betraktar hundar som vargar, de är ju i princip samma art. Men en stor skillnad är att varg inte umgås med vargar utanför egna flocken. För dem är både vargar och hundar rivaler, därför risikerar både hundar och främmande vargar att bli dödade.

Tobias Gustavsson släpper själv sina sex hundar i vargreviret där han bor. Enligt honom är det absolut bästa skyddet mot vargangrepp att ha en välutbildad hund som gör det den ska i skogen, som bara jagar det vilt den är avsedd för och struntar i vargspår. Här finns mycket att göra inom jägarkåren anser han, det krävs ofta lång och regelbunden träning för att få en såpass skicklig jakthund.

Andra åtgärder är att alltid ha uppsikt över hunden, ser du vad som händer kan du lyckas med att skrämja bort vargen genom att rusa emot den och skrika åt den. Vargpinglornas effekt är oklar, men är värt att prova enligt Tobias. Klart är dock att de inte lockar till sig vargar, som har sitt luktsinne att förlita sig på. En väst ger också ett bra skydd, liksom att jaga i lina.

LORINA STENWALL OCH SUSANN ENGQVIST